TOOLKIT VOOR ACTIEF BURGERSCHAPSONDERWIJS

Marloes van de Belt, Ruben Daatselaar, Daisy Hilhorst, Rohan van den Herik, & Eva Kuijpers
Marnix Academie, Utrecht

Duurzame Pabo Conferentie
6 november 2026

sociaal ondernemen in de klas

HOGESCHOOL PXL

MOVE

marnix academie

Medegefinancierd door de Europese Unie

marnix academie

Programma

1. Onderwijs in Sociaal Ondernemerschap (OiSO) (5 minuten)
2. OiSO in het Marnix curriculum (5 minuten)
3. Hoe ziet dat eruit in de praktijk? (20 minuten)
4. Ronde tafels (20 minuten)
5. Kansen en mogelijkheden (5 minuten)
6. Meer weten? (5 minuten)

sociaal ondernemen in de klas

1. Onderwijs in Sociaal Ondernemerschap (OiSO) op de basisschool: waarom, wat & hoe

sociaal ondernemen in de klas

Onderwijs in Sociaal Ondernemerschap WAAROM?

- Opdracht: kinderen ontwikkelen tot actieve, sociaal betrokken burgers
- Kinderen ervaren dat ze ‘het (positieve) verschil kunnen maken’
- Kinderen ervaren dat hun stem er effectief toe doet
- Bijdragen aan een rechtvaardige en duurzame samenleving

sociaal ondernemen in de klas

- In **Inspectie van het Onderwijs – *De Staat van het Onderwijs 2025*** wordt burgerschapsonderwijs expliciet als kernprobleem én prioriteit benoemd.
- De kritiek gaat niet alleen over *te weinig* doen, maar vooral over *hoe* scholen het doen.

Burgerschapsonderwijs

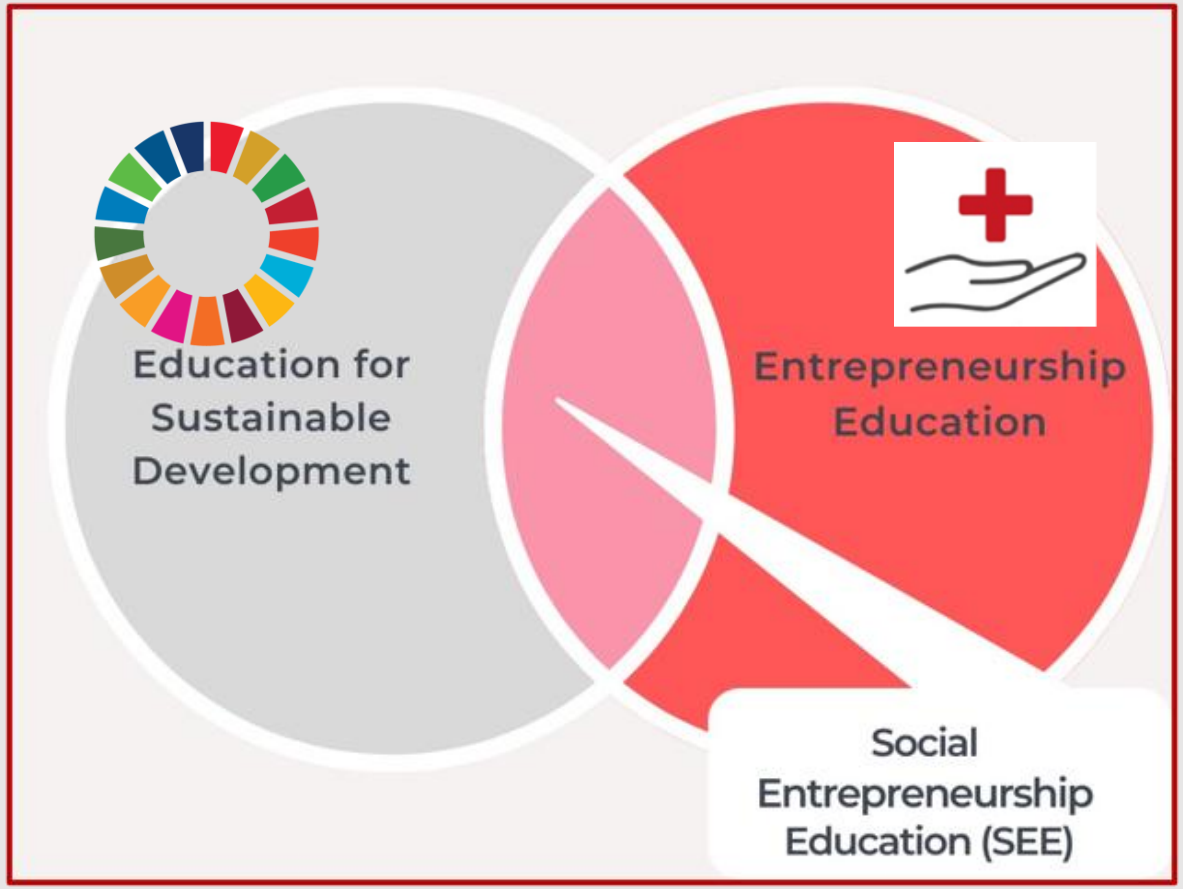
Kritiek o.a.:

- Actief burgerschap wordt niet expliciet geoefend
- Het blijft vaak bij losse activiteiten in plaats van structureel leren handelen
- Er is te weinig verbinding met de echte samenleving

Scholen slagen er nog onvoldoende in om leerlingen voor te bereiden op *actieve deelname aan de samenleving.*

sociaal ondernemen in de klas

Onderwijs in Sociaal Ondernemerschap
WAT?

Lindner, J. (2018). Entrepreneurship education for a sustainable future. *Discourse and Communication for Sustainable Education, 9*(1), 115-127. doi:10.2478/dcse-2018-0009

sociaal ondernemen in de klas

Onderwijs in Sociaal Ondernemerschap
WAT?

PEDAGOGISCHE DIMENSIE	MAATSCHAPPELIJKE DIMENSIE	HANDELINGSGERICHTE DIMENSIE
		
Subject zijn Persoonsvorming en ontdekken van eigen passies en drijfveren; Zoeken naar balans tussen wat wenselijk is voor jezelf, de ander en de wereld; Samen perspectief ontdekken De Winter, M. (2017); Biesta, G. (2018)	**Duurzame Ontwikkelings Doelstellingen** Zeventien doelen om van de wereld een betere plek te maken in 2030. Een mondiaal kompas voor uitdagingen als armoede, onderwijs en de klimaatcrisis. Verenigde Naties (2015)	**Ondernemen** Het creëren van waarde door kansen te onderkennen en te benutten.

sociaal ondernemen in de klas

Onderwijs in Sociaal Ondernemerschap
WAT?

"leren om vanuit compassie, empathie en zorgzaamheid, kansen voor het bijdragen aan duurzame ontwikkeling te onderkennen, om vervolgens ideeën te genereren en initiatieven te ontplooien die een bijdrage leveren aan duurzame ontwikkeling"

Van der Wal-Maris, S. J. (2019). *In verbinding Onderwijs met het oog op de toekomst*. Lectorale rede. Utrecht: Marnix Academie

sociaal ondernemen in de klas

2. OiSO in het Marnix curriculum

sociaal ondernemen in de klas

De missie van de Marnix Academie (1)

We zijn als hogeschool een open leergemeenschap voor en door bekwame, betrokken en bevlogen onderwijsprofessionals met moed. Zo bouwen we samen aan een rechtvaardige en duurzame samenleving.

Marnix Academie, Strategische Koers 2022-2028

sociaal ondernemen in de klas

De missie van de Marnix Academie (2)

Het is onze opdracht om onze studenten te inspireren om vanuit hun eigen waarden en inspiratiebronnen te ontdekken wat er in hun omgeving aan veranderingen nodig is, kansen te zien en waarde te creëren. Voor het kind in de groep, de gemeenschap en de wereld waarin zij professional.

Marnix Academie, Strategische Koers 2022-2028

sociaal ondernemen in de klas

Overzicht OiSO in Marnix curriculum

Studiefasen	Doelen	OWE	Lev-weken	
Propedeutische fase	Maatschappelijke betrokkenheid zelf ervaren, bewustzijn van rol als leerkracht	OWE1A Ik als leraar	-Marnix doet & ontmoet -Gastcollege kansengelijkheid	STUDIECOACHING
Hoofdfase	Maatschappelijke betrokkenheid zelf ondernemen, Maatschappelijke betrokkenheid met kinderen ondernemen Open attitude ontwikkelen t.o.v. de Ander(en)	OWE3A Creatieve Kracht/internationale studiereis **OWE5A Leren voor het leven**	-Marnix Makerfair - Workshops: open dialoog aangaan met andere perspectieven -Intercultural collaboration	
Afstudeerfase	Bovenstaande doelen afhankelijk van de minor	<u>Keuzeminoren:</u> Cultuur & Identiteit Urban Education Crossing Borders Kids for Change	sociaal ondernemen in de klas	

De Onderwijseenheid Leren voor het leven

Wat studenten en leerkrachten lastig vinden

- Wat kan ik doen als kinderen
- - niet direct een duurzame uitdaging in hun leefwereld kunnen zien?
- - onvoldoende creatieve ideeën verzinnen?
- - te veel ideeën hebben verzonnen en niet kunnen kiezen?
- - moeite hebben met het kiezen van een haalbaar idee?
- - zich niet allemaal eigenaar voelen van het idee?
- - hun idee onvoldoende uitgediept hebben?
- - niet planmatig aan de slag gaan?
- - niet in gesprek gaan met direct betrokkenen bij de uitdaging?
- - niet reflecteren op het proces dat zij doorlopen?

https://dnn2020.nl

sociaal ondernemen in de klas

Zoeken...

THUIS AANPAK WERKVORMEN FAQ

Aanpak

Wegwijzer

Werkvormen

Onderwijs in Sociaal Ondernemerschap
HOE?
sociaal ondernemen in de klas

THEMA
HOE VOELT DE AARDE ZICH VANDAAG?

Betrokkenheid ontwikkelen, als uitgangspunt voor het aangaan van een probleem of uitdaging en de wens om dingen ten goede te veranderen.

sociaal ondernemen in de klas

Welke kansen zien we om bij te dragen aan een verandering ten goede?

Welke ideeën hebben we, welk idee zullen we kiezen?

sociaal ondernemen in de klas

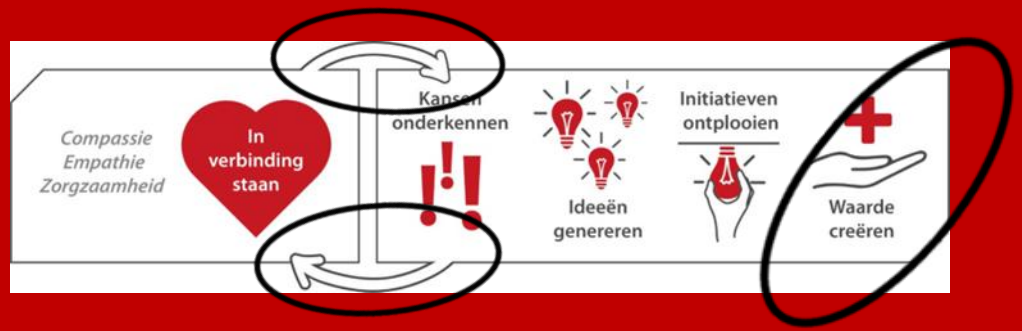

[Carla en Sena bedenken les over racisme | NOS Jeugdjournaal]

De gekozen ideeën worden gerealiseerd

sociaal ondernemen in de klas

De gecreëerde waarde wordt gevierd.

Kinderen reflecteren op het process, hun persoonlijke ontwikkeling en de impact die ze gemaakt hebben.

Kinderen hebben zich ontwikkeld als ‘changemakers’!

sociaal ondernemen in de klas

4. Verkennen toolkit : Toolkit Tapas

sociaal ondernemen in de klas

5. Kansen en mogelijkheden

sociaal ondernemen in de klas

Plenair terugkoppelen

- Welke mogelijkheden zie
- Waar zien jullie kansen om het (actief) burgerschap op jouw school verder te ontwikkelen?
- Welke vragen heb je

sociaal ondernemen in de klas

6. Meer weten?

sociaal ondernemen in de klas

Hoe help je kinderen om betrokk
nieuwe kerndoelen burgerschap
aan een gezonde samenleving. M
Met deze direct toepasbare voor
in de klas ontdek je hoe kinderen
kunnen maken.

TEKST NOA BECKERS, LIZE BELMANS, MARTIJN DE N

De nieuwe kerndoelen burgerschap (
2025) benadrukken dat leerlingen r
schappelijke betrokkenheid moeten
wikkelen: ze leren zich actief in te z
voor de samenleving. Veel leerkrachten vrage
zich af hoe ze praktisch handen en voeten ku
geven aan deze doelen (Inspectie van het Ond
wijs, 2022). *Onderwijs in Sociaal Ondernemersc*
biedt hiervoor een kansrijke aanpak. Kindere
ontwikkelen compassie, empathie en zorgzaa
heid en zetten die om in initiatieven die bijdr
aan een gezonde aarde en een welvarende sar
leving voor iedereen (Van der Wal-Maris, 202

Stella van der Wal-Maris

Lectoraat Onderwijs & Sociaal Ondernemerschap, Marnix Academie

ontmoedigd voelen. Sociaal ondernemerschap biedt een hoopgevend, handelingsgericht perspectief. Het als kind vanaf jonge leeftijd ervaren wat voor positieve invloed je kunt uitoefenen op je omgeving, draagt bij aan het welzijn en de betrokkenheid. Lector Stella van der Wal-Maris doet er onderzoek naar.

Het overlijden van haar zoon deed Van der Wal-Maris eens te meer realiseren wat er wezenlijk toe doet: compassie, empathie en zorgzaamheid. Haar carrière, die startte als wiskundedocent, kreeg vanaf dat ingrijpende moment steeds meer een sociale richting. Als lector Onderwijs & Sociaal Ondernemerschap aan de Marnix Academie in Utrecht wil ze maatschappelijke betrokkenheid bij (jonge) kinderen genereren.

'Ik wil ze leren zich sociaal ondernemend op te stellen. Onderwijs in Sociaal Ondernemerschap, een vertaling van het Engelse Social Entrepeneurship Education, is gangbaar in veel landen, maar niet in Nederland. Toch is ook voor Nederland een insteek gericht op het leren sociaal te ondernemen passend', start Van der Wal-Maris haar verhaal. 'Het creëren van sociale waarde door maatschappelijke uitdagingen aan te pakken en kansen voor verbetering te leren zien en benutten, daar staat iedere school en leerling voor open. Maar hoe zorg je ervoor dat je verder gaat dan als school het belang ervan benoemen, hoe laat je kinderen daadwerkelijk ervaren dat ze verschil kunnen maken?'

Sociaal ondernemerschap op schoolniveau

'Voorwaarde is dat je als school een visie hebt of ontwikkelt op je onderwijs in relatie tot de invulling van de maatschappelijke opdracht van het onderwijs. In hoeverre wil je een school zijn die het als een van de kerntaken ziet om met elkaar een cultuur van compassie, empathie, zorgzaamheid en ondernemerschap te realiseren?'
Van der Wal-Maris ziet dat veel scholen al aandacht besteden aan maatschappelijke thema's zoals inclusie, sociale cohesie, het klimaat en de leefbaarheid in de wijk. 'De koppeling van de problematiek aan een hoopgevend, handelingsgericht perspectief voor de leerling ontbreekt echter nog vaak. Uit onderzoek blijkt dat leerlingen een gesprek over de uitdagingen waar we in de wereld - of dat nu dichtbij of ver weg is - voor staan, vaak deprimerend vinden. Er ontbreekt dan een verbinding met de leerlingen zelf: met wat zij aan kansen voor mogelijke veranderingen ten goede zien, en met het zelf daadwerkelijk tot actie overgaan.'

Stella van der Wal-Maris

Meer weten?

Beckers, N., Belmans, L., De Mik, R., Roden, C. & Van der Wal-Maris, S. (2026). Actief burgerschap in de praktijk. Laat kinderen de wereld mooier maken! *JSW, 2026* (4), 26-29.

Bom, S. & Van der Wal, S. (2025). Maatschappelijke betrokkenheid omzetten in maatschappelijk handelen. *VBS Magazine, 2025 (1),* 14-15.

sociaal ondernemen in de klas

Meer weten?

Ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap (2026). *Samen leren, samen impact. Inspirerende voorbeelden van hoe leerlingen maatschappelijke impact maken en sociaal ondernemen op school*

Groen, R. & Draaisma, A. (Eds.). (2026). *Duurzaam onderwijs. Eerlijk, inclusief, hoopvol*. Noordhoff.

sociaal ondernemen in de klas

Meer weten?

[Hoe ziet burgerschapsonderwijs er in de praktijk uit?]

sociaal ondernemen in de klas

Leren Sociaal Ondernemen in het basisonderwijs

Word een changemaker!

Contact?
Eva Kuijpers
e.kuijpers@hsmarnix.nl